

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

שם השיעור: "וקרא בו כל ימי חייו": מי הכותבים והקוראים במקרא?

שם המרצה: ד"ר שמואל ויגודה

1) תלמוד בבלי, סנהדרין, כא, עמ' ב'

וכדתניא (דברים יז, יח) וכתב לו את משנה וגו' כותב לשמו שתי תורות אחת שהיא יוצאה ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו בבית גזזו אותה שיוצאה ונכנסת עמו, (עושה אותה כמין קמיע ותולה בזרועו שנאמר (תהלים טז, ח) שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט), אינו נכנס בה לא לבית המרחץ ולא לבית הכסא שנאמר (ז, יט) והיתה עמו וקרא בו, מקום הראוי לקראות בו...

2) תלמוד בבלי, מסכת גיטין, דף ס' עמ' ב':

א"ר אלעזר תורה רוב בכתב ומיעוט על פה שנא' (הושע ח, יב) אכתוב לו רובי תורתי כמו זר נחשבו ור' יוחנן אמר רוב על פה ומיעוט בכתב שנא (שמות לד, כז) כי על פי הדברים האלה ואידך נמי הכתיב אכתוב לו רובי תורתי ההוא אתמוהי קא מתמה אכתוב לו רובי תורתי הלא כמו זר נחשבו ואידך נמי הכתיב כי על פי הדברים האלה ההוא משום דתקיפי למיגמרינהו דרש רבי יהודה בר נחמני מתורגמניה דרבי שמעון בן לקיש כתיב (שמות לד, כז) (כתוב לך את הדברים האלה וכתביב) (שמות לד, כז) כי ע"פ הדברים האלה הא כיצד דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרן בכתב דבי רבי ישמעאל תנא אלה אלה אתה כותב ואי אתה כותב הלכות א"ר יוחנן לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה שנאמר (שמות לד, כז) כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל:

3) ר' מאיר שמחה הכהן מדווינסק: משך חכמה, דברים ל"א: "ויתנה לכהנים בני לוי"

ויתנה לכהנים בני לוי. בירושלמי פ"א דיבמות ראה את ראבי"ע וקרא עליו נער הייתי כו' מכירו אני שהוא דור עשירי לעזרא ועיניו דמייך לדידיה. הענין כי מצאנו בעזרא ששינה הכתב, והוא כי באמת יאות לפי משפטי התורה אשר התורה תהא מסורה ביד הכהנים הלויים והזקנים אשר יש בהם כל מכמני השלמות והפרושים היושבים בירושלים, וכל מי שנדבו לבו להתקרב אל התורה יבא לירושלים, כמו שמצאנו בר"א בן הורקנוס, והיו הישיבות הגדולות אשר נקבצו כל הראוי בהם לפי חכמת בינתם, וכן מצאנו בספרי על קרא דלמען תלמד ליראה את ד' [הביאהו תוס' ב"ב כ"ה], ומפני זה היה התורה כתובה בכתב עברי למען לא ילמד מי שאינו ראוי ויהיה כזורק אבן למרקוליס, ולא ירהב הנער בזקן לאמר גם אנכי הרואה ויודע סתרי החכמה כמוך. אמנם עזרא ראה בזמנו לפי פזור ישראל בעמים והשכח מאתם עקרי התורה (כאשר מצאנו בנחמיה ודה"י) ונסתם החזון ובטלו הרואים באספקלריא המאירה, יותר נאות לכותבה בלשון מובן לכל הרוצה לדעת וחכמות בחוץ תרונה, ומוטב להגיע אל המטרה הנאותה להרחיב הדעת בארץ [כאשר באמת נתפשטה עד מאד התורה בזמן בית שני, כידוע] ולסבול ההיזק המגיע אשר כבר הגיע מזה בבית שני כידוע מתלמידים שלא שמשו כל צרכן, וזה שפט ברוח הקודש רוח אלדי אשר הופיע עליו ממרום, והפליגו חז"ל זה עד כי אמרו ראוי היה עזרא להנתן תורה ע"י כמו ע"י משה, ואמרו עילם זכתה ללמוד ולא ללמד בבל זכתה כו', ערש"י, וכן מצאנו ענין כזה

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

לראב"ע, שר"ג הנשיא היה בדעתו לסתום כל דבר המקובל ולבלי לפרש טעמו, כאשר מצאנו לו בכמה מקומות מקובל אני מאבותי, וכן שלא לקבל רק הנאות להגיע אל מטרת השלמות ולמעט התלמידים, וכל מי שאין תוכו כברו אל יכנס, לא כן ראב"ע מצאנו לו שמיד שישב בנשיאות אמר כל הרוצה לכנוס יבוא ויכנס ואתוספו ד' מאה ספסלי בבי מדרשא, וכן בכ"מ תמצא שמפרש טעם כל דבר, עיין בחגיגה טף למה באין אלא כדי ליתן שכר טוב למביאיהו, וכן בכ"מ הפליג בהתפשטות התורה וריבוי לומדיה, והוא שאמר ועינו, ר"ל עינו הצופיה למרחוק, הבטה כללית, כמו עיני העדה וכמו עיניך יונים (עיין מדרש), בהבטה על הנהגת הכלל הוא דומה להנהגת עזרא הסופר. ונכון.

(4) תלמוד בבלי, סנהדרין, כא' עמ' ב' – כב' עמ' א'

אמר מר זוטרא ואיתימא מר עוקבא בתחלה ניתנה תורה לישראל בכתב עברי ולשון הקודש חזרה וניתנה להם בימי עזרא בכתב אשורית ולשון ארמי ביררו להן לישראל כתב אשורית ולשון הקודש והניחו להדיוטות כתב עברית ולשון ארמי מאן הדיוטות אמר רב חסדא כותאי מאי כתב עברית אמר רב חסדא כתב ליבונאה תניא רבי יוסי אומר ראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו לישראל אילמלא (לא) קדמו משה במשה הוא אומר (שמות יט, ג) ומשה עלה אל האלהים בעזרא הוא אומר (עזרא ז, ו) הוא עזרא עלה מבבל מה עלייה האמור כאן תורה אף עלייה האמור להלן תורה במשה הוא אומר (דברים ד, יד) ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים בעזרא הוא אומר (עזרא ז, י) כי עזרא הכין לבבו לדרוש את תורת ה' (אלהיו) ולעשות וללמד בישראל חוק ומשפט ואף על פי שלא ניתנה תורה על ידו נשתנה על ידו הכתב שנאמר (עזרא ד, ז) וכתב הנשתון כתוב ארמית ומתורגם ארמית וכתיב (דניאל ה, ח) לא כהלין כתבא למיקרא ופשרא להודעא למלכא וכתיב (דברים יז, יח) וכתב את משנה התורה הזאת כתב הראוי להשתנות למה נקרא אשורית שעלה עמהם מאשור תניא רבי אומר בתחלה בכתב זה ניתנה תורה לישראל כיון שחטאו נהפך להן לרועץ כיון שחזרו בהן החזירו להם שנאמר (זכריה ט, יב) שובו לביצרון אסירי התקוה גם היום מגיד משנה אשיב לך למה נקרא שמה אשורית שמאשרת בכתב

(5) רמב"ם, הלכות תפילה, פרק יב' הל' א'

א משה רבנו תיקן להן לישראל, שיהיו קורין בתורה ברבים בשבת ובשני ובחמישי בשחרית, כדי שלא ישהו שלושה ימים, בלא שמיעת תורה. ועזרא הסופר תיקן שיהיו קורין כן במנחה בכל שבת, משום יושבי קרנות; וגם, הוא תיקן שיהיו הקורין בשני ובחמישי שלושה בני אדם, ולא יקראו פחות מעשרה פסוקים.

(6) שם, הלכה י.

מימות עזרא נהגו שיהא שם תורגמן מתרגם לעם מה שהקורא קורא בתורה, כדי שיבינו ענין הדברים. והקורא קורא פסוק אחד בלבד, ושותק עד שיתרגם אותו התורגמן, וחוזר וקורא פסוק שני. ואין הקורא רשאי לקרות למתורגמן יותר מפסוק אחד.